

Бригада у сарајевској операцији

Ситуација у марту 1945. године

Наредбом Врховног команданта Југословенске армије од 17. марта 1945. године формиран је Оперативни штаб групе корпуса за учешће у сарајевској операцији. У групу корпуса ушли су 2, 3. и 5. корпус Југословенске армије. Оперативни штаб групе корпуса, у саставу Радован Вукановић, командант, Славко Родић, члан и Драго Ђукановић, начелник штаба, утврдио је 26. марта 1945. план операција за ослобођење Сарајева.^{294*} Према плану, једна од три дивизије 2. корпуса ЈА, херцеговачка 29. дивизија, требало је најприје да разбије њемачко-ушашку одбрану на Иван-седлу, а затим да настави продор према комуникацији Блажуј-Кисељак ради пресијецања тог саобраћајног правца и удара на непријатељеве колоне када се буду извлачиле из Сарајева. Оперативни штаб је, између осталог, наредио Штабу 29. дивизије да прикупи своју 12. бригаду »јер ће и она бити употребљена у акцијама према Иван-седлу и Пазарићу«. Поступајући према поменутом наређењу Оперативног штаба, Штаб 29. дивизије је у заповијести од 27. марта 1945. године наредио Штабу 12. бригаде да своје јединице окупи на простору Коњиц-Борци у резерви Дивизије.²⁹⁵ У истој заповијести Штаб 29. дивизије инсистирао је да све бригаде строго поведу рачуна о добром организовању телефонске везе и између бригада и артиљерије и између самих бригада, како би се међусобно могле обавјештавати. И док се тих неколико посљедњих мартовских дана 12. бригада налазила у дивизијској резерви на простору Коњиц-Борци, остале четири бригаде 29. дивизије, послје обављених припрема, нападе су 28. марта ујутро њемачко-ушашке положаје на Иван-седлу, али без успјеха.

Непријатељ је на Иван-седлу пружио огорчен отпор. По сваку цијелу бранио је своје положаје пред Сарајевом, јер је одбрана најистуренијег дијела јужне одбране рејона Сарајева, на линији Вихор-Иван-седло-Мали Иван-Рудно брдо била од кључног значаја за одбрану ширег рејона Сарајева. Одбрана је требало да потраје док се не заврши организована евакуација цијеле те просторије и самог града. У Сарајеву је био концентрисан велики број цивилних и војних установа, велике количине наоружања и другог војног материјала, као и преко 3.000 њемачких и ушашких рањеника. Линију Вихор-Иван-седло-Мали Иван-Рудно брдо бранила је њемачка 909. тврђавска пјешадијска бригада, са незнатним

²⁹⁴⁾ Зборник НОР-а, том IV, књ. 34, док. 68; Наређење Оперативног штаба корпуса ЈА од 26. марта 1945. Штабу 29. дивизије.

²⁹⁵⁾ Зборник НОР-а, том IV, књ. 34, док. 75; Заповијест Штаба 29. дивизије од 27. марта 1945. штабовима потчињених јединица за напад на Иван-седло.

остацима италијанске 49. фашистичке легије Црних кошуља »Сан Марко«, 880. ландесшицен батаљон, два батаљона 370. гренадирског пука и један батаљон усташког 1. дјелатног стајаћег здруга - укупно око 4.500 до 5.000 војника. Иза ове линије, дуж жељезничке комуникације Раштелица-Тарчин-Пазарић-Хацићи и даље према Сарајеву ишла је по дубини добро постављена њемачко-усташка одбрана, на коју се истурена одбрана на Иван-седлу могла сигурније ослонити. Укупна јачина непријатељевих војника који су на том простору бранили Сарајево и његов рејон, процјењивана је на око 8.000 војника.

Основна замисао напада јединица 29. дивизије била је да снажним фронталним ударом, масовно подржаним артиљеријом и обостраним бочним притиском са Иван-планине према Раштелици и од Корче према Тарчину, овлада непријатељевим положајима Рудно брдо-Мали Иван-Иван-седло-Вихор, без обзира што га непријатељ намјерава бранити »по сваку цијену«. ²⁹⁶⁾ О томе се у извјештају Штаба 29. дивизије, поред осталог, каже:

»28. марта у 6 часова ујутро отпочео је напад на Иван-седло. Борба је била врло жестока и крвава. Непријатељ је упорно бранио сваку стопу земљишта. Поједини положаји су по неколико пута прелазили из руку у руке. Положаје којим су наше јединице успјеле овладати непријатељ је брзим и безобзирним контранападима опет враћао. Упорне и крваве борбе наставиле су се 29, 30. и 31. марта, али без важних успјеха. На извјесним мјестима наше јединице успјеле су задржати први ред ровова на Вихору и Рудном брду, док је непријатељ и даље држао главне положаје.« ²⁹⁷⁾

О жестини борби које су на Иван-седлу вођене у та четири дана, марта 1945, најбоље говори податак о обиму артиљеријске ватрене подршке која је пружена бригадама 29. дивизије. Она је била најинтензивнија првог дана напада - 28. марта. Тог дана Артиљеријска бригада Дивизије је из 21 оруђа на непријатељске утврђене ватрене тачке на Рудном брду, Малом Ивану, Иван-седлу, к. 1170 и Вихору испалила 6.515 граната разних калибара, од 20-75 мм. Двадесетак средњих минобацача 81 мм у саставу пратећих чета 14 пјешадијских батаљона могло је избацити двије, а можда и три хиљаде мина, а око 50 лаких минобацача (42-60 мм) пјешадијских чета прве линије могло је избацити још три до четири хиљаде мина. У току напада дивизијска артиљерија је утрошила укупно 14.172 топовске гранате. Сви минобацачи Дивизије у та четири дана могли су (с обзиром на оскудицу) утрошити око 6.000 мина, тако да се може рећи да су по сваком непријатељском војнику у та четири дана испалене приближно 4 гранате.

Учешће у борбама и пробоју на Иван-седлу

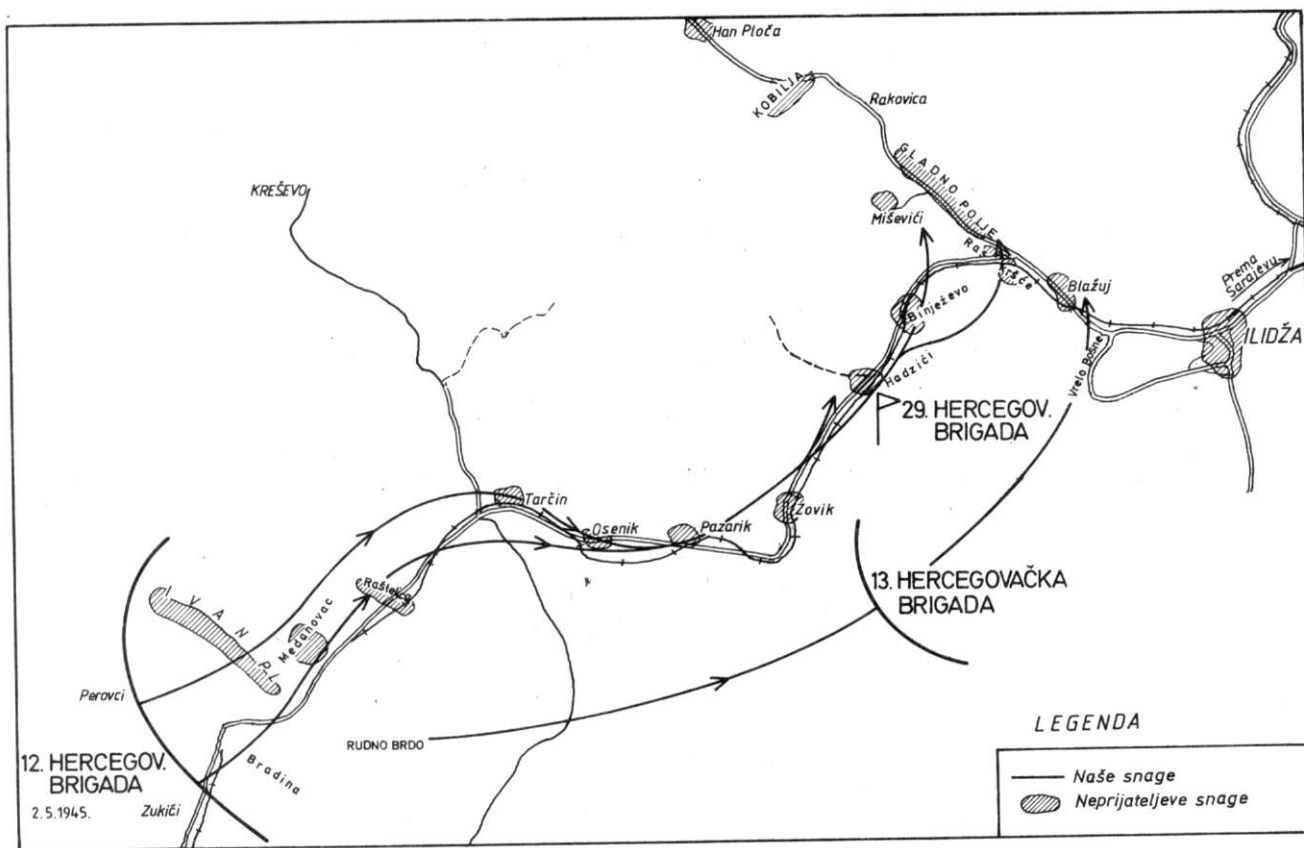
Кад је Оперативни штаб групе корпуса, 1. априла 1945, наредио Штабу 29. дивизије да главнину својих снага пребаци на линију Крешево-Лепеница-Забрђе, како би одатле угрозила бок непријатеља према Ки-

²⁹⁶⁾ Данило Комненовић и Мухарем Кресо, н. дј., стр. 508.

²⁹⁷⁾ Зборник НОР-а, том IV, књ. 34, док. 92. Извјештај Штаба 29. дивизије од 1. априла 1945. Штабу 2. корпуса ЈА о борбама у другој половини марта на сектору Иван-седла.

²⁹⁸⁾ Данило Комненовић и Мухарем Кресо, н. дј., стр. 513-514.

ДВАНАЕСТА ХЕРЦЕГОВАЧКА БРИГАДА У САРАЈЕВСКОЈ ОПЕРАЦИЈИ

сељаку и Блажају као и према Раштелици, Тарчину и Пазарићу, Штаб Дивизије је у рано јутро 2. априла упутио у том правцу 10. и 11. бригаду.²⁹⁹ Пошто се тамо већ налазила 14. бригада, према непријатељу на Иван-седлу остала је само 13. бригада, па је зато 12. бригада већ 1. априла у послеподневним сатима из резерве хитно упућена на Иван-седло. Први, 2. и 3. батаљон 12. бригаде кренули су из Коњица у 17 сати и преко Подорошца и Брадине стигли да истог дана у 22 сата смијене 10. бригаду и преузму њене положаје на линији Јечмено брдо (к. 1502) - Мркаљић-Шумата кота, повезавши се на свом десном крилу са 13. бригадом. Артиљеријска бригада 29. дивизије, изузев једне батерије америчких топова 75 мм, која је придодата 10. бригади, остала је на фронту Иван-седла, са задатком давања подршке 12. и 13. бригади. Преостали 4. батаљон 12. бригаде кренуо је са Борака, преко Коњица и Брадине, тек 2. априла увече, да би 3. априла у 7 сати ујутро стигао у село Реповци и прикључио се главнини своје бригаде. Борбе на Иван-седлу, са наизмјеничним нападима и противнападима обје стране, потрајале су 2. и 3. априла, али, изузев чврстог отпора и недозвољавања да му се угрози одбрана, непријатељ није показивао друге намјере. С друге стране, информације које су у Штаб 12. бригаде пристизале из Штаба 29. дивизије, као и оне са терена на којем се још налазио непријатељ, јасно су указивале да непријатељ убрзано евакуише Сарајево. На основу тога Штаб 29. дивизије није искључивао могућност да се непријатељ покуша непримјећено извући са Иван-седла и на тај начин избјећи веће губитке, па је штабовима 12. и 13. бригаде на то скренута пажња. Штабови обје бригаде и сами су то имали на уму и о томе водили рачуна. Штаб 12. бригаде 4. априла наредио је својим батаљонима- 1, 3. и 4. батаљону (2. батаљон био је у резерви) - да истог дана у 14 сати почну са »мањим испадима« против непријатеља, скренувши истовремено пажњу да се »може десити да непријатељ са ових положаја одступи« и да »у случају непријатељског одступања напасти га свом жестином и гонити док год то буде могуће«.³⁰⁰ Штаб 12. бригаде као, уосталом, ни Штаб 13. бригаде нису знали да је још у току ноћи 2/3. априла дио непријатељских снага повучен са положаја на Иван-седлу и пребачен према Кисељаку и да је на положајима остао само њемачки 370. гренадирски пук, који је и сам, под окриљем ноћи, 4. априла у 19 сати требало да почне са повлачењем. Не знајући ништа о томе, 12. и 13. бригада, као и Артиљеријска бригада 29. дивизије почеле су 4. априла послје подне са нападима. Послије једносатне артиљеријске припреме, 12. и 13. бригада прешле су у 17 сати у напад на цијелом фронту. Непријатељ је до мрака успио да се одржи на својим положајима, омогућавајући постепено извлачење својих снага, што још нису били уочили ни штабови бригада нити штабови њихових батаљона. На свом дијелу фронта притисак 12. бригаде стално је растао - 1. батаљон је нападао на Вихор (к. 1281), на његовој десној страни 3. батаљон је нападао на Мали Иван, везујући се на свом десном крилу са дијеловима 13. бригаде, док су лијево од 1. батаљона нападале двије чете 4. батаљона на линији Велика-Иван-седло. У бригадној резерви у селу Зукићима

²⁹⁹> Зборник НОР-а, том IV, књ. 34, док. 9; Заповијест Штаба 29 дивизије од 1. априла 1945. штабовима потчињених јединица за распоред и дејства на сектору Иван-седла и Крешева.

³⁰⁰ Архив VII, рег. бр. 19-9, к. 1151/11; Заповијест Штаба 12. херцеговачке бригаде од 4. априла 1945. штабовима потчињених јединица.

налазио се 2. батаљон, спреман да се по потреби укључи на фронту 12. или 13. бригаде. Око 20. сати, уз подршку артиљерије која је испалила 35 противтенковских граната на положаје непријатеља, 1. батаљон је овладао Вихором (к. 1181). У тој борби у 1. батаљону погинуо је један борац, а четири су рањена.³⁰¹ Користећи успех 1. батаљона и остали дијелови 12. бригаде појачали су притисак на цијелој линији фронта на Иван-седлу, па се након заузимања линије Вихор-Иван-седло -Мали Иван прешло у гоњење непријатеља који се убрзано повлачио.

Гоњење непријатеља према Блажују и Сарајеву

Обавјештен о продору 12. и 13. бригаде на Иван-седлу, Штаб 29. дивизије издао је 4. априла у 23 сата заповијест за напад свих јединица Дивизије,³⁰² што је било у складу са наређењем Оперативног штаба групе корпуса од 4. априла да се пређе у општи напад за ослобођење Сарајева.³⁰³ Према поменутој заповијести Штаба 29. дивизије, 10, 11. и 14. бригада, којима је као групом бригада Дивизије руководио привремени оперативни штаб, требало је да појачају напад на простору Блажуј-Кисељак, а 12. и 13. на правцу Иван-седло-Хацићи. Штаб 29. дивизије у својој заповијести посебно је истакао успјехе које је 12. бригада имала 4. априла, наредивши Штабу 12. бригаде да 5. априла настави »даље надирање дуж комуникације Тарчин-Пазарић-Хацићи са задатком ликвидације Раштелице, Тарчина и Пазарића«. Мада већ у ватри борбе, Штаб 12. бригаде издао је, у јутарњим сатима 5. априла, ново наређење својим батаљонима.³⁰⁴ Упознавши их најприје са општим стањем на цијелом фронту према Сарајеву и наређењем Оперативног штаба групе корпуса од 4. априла, Штаб 12. бригаде наређује 1. батаљону:

»Енергичним и снажним гоњењем правцем Вихор (к. 1181)-Медановац (к. 976) - Раштелица-Тарчин надирите и уништавајте непријатељске разбијене снаге и не дозволите му да се од ваших снага одвоји и организује за одбрану«.

То је 1. батаљон и учинио, продријевши правцем Раштелица-Тарчин-Осеник-Ресник-Пазарић-Хацићи на комуникацију Сарајево-Кисељак. За то вријеме 3. батаљон 12. бригаде, освојивши Мали Иван, наставио је да гони непријатеља према Тарчину, водећи при том рачуна да му не дозволи никакав предах и прикупљање за организованију одбрану. Преостала два батаљона 12. бригаде кренула су 5. априла у 5.30 сати усиљеним маршем из Зукића, преко Брадине, Тарчина, Пазарића и Хацића. Идући за 1. батаљоном, као претходником, 2. батаљон касно у ноћи стигао је непријатеља код Бињижева, ступио са њим у борбу и потиснуо га према селу Мишевићи, на комуникацији Блажуј-Кисе-

³⁰¹> Архив VII, рег. бр. 1-12, к. 1151/11; Извод из операцијског дневника 1. батаљона 12. херцеговачке бригаде за мјесец април 1945.

^ж> Зборник НОР-а, том IV, књ. 34, док. 100; Заповијест Штаба 29. дивизије ЈА од 4. априла 1945. штабовима потчињених јединица за напад на непријатељска упоришта на простору Блажуј-Кисељак и Иван-седло-Хацићи.

³⁰³> Зборник НОР-а, том IV, књ. 34, док. 99; Заповијест Оперативног штаба групе корпуса ЈА од 4. априла 1945. штабовима потчињених јединица за напад на Сарајево.

³⁰⁴> Архив VII, рег. бр. 20-9, к. 1151/11; Заповијест Штаба 12. херцеговачке бригаде од 5. априла 1945. штабовима потчињених јединица.

љак,³⁰⁵ коју је непријатељ огорчено покушавао да одбрани као главни правац свог извлачења из Сарајева. У ноћи 5/6. априла 2. батаљон поста- вио се на линију Обровац-Мишевићи, запосјевши висове уз сам друм који је из Блажуја водио према Кисељаку. Истовремено кад 2. батаљон, кренуо је и 4. батаљон 12. бригаде,³⁰⁶ такође усиљеним маршем, из Брадине рпекo Иван-седла, Раштелице и Тарчина, са задатком да достиг- не 3. батаљон Бригаде. Од Тарчина је 4. батаљон наставио десном стра- ном комуникације до Пазарића, гдје је убрзо успостављен борбени кон- такт са јединицама непријатеља, које су пружиле отпор на положајима изнад Зовика. Батаљон је нападао лијевоm страном од жељезничке пруге и цесте и послије тросатне борбе, у којој су успјешно учествовали и дијелови Артиљеријске бригаде 29. Дивизије, разбио непријатеља и по- тјерао га према Блажују. Послије је и 4. батаљон стигао у Бињежево, успоставивши везу са 2. батаљоном своје бригаде на лијевоm крилу. Ври- јеме је 5. априла било лијепо и топло, што је олакшавало кретање 12. бригади. Тако је, пробивши у ноћи 4/5. априла одбрану на Иван-седлу и гонећи непријатеља испред себе, ослободила 5. априла Тарчин, Пазарић и Хаџиће и стигла на комуникацију која је из Сарајева, преко Блажуја, водила према Кисељаку и коју је непријатељ огорчено бранио. У непуна два дана борбе - 4. и 5. априла - непријатељ је претрпео велике губитке - 170 мртвих и велики број рањених, док је 12. бригада имала 6 погинулих и 18 рањених бораца.¹ Треба истаћи да се, након пробијања неприја- тељеве одбране на Иван-седлу, 12. и 13. бригада нису могле због мини- раног терена кретати брзином коју је омогућавао развој ситуације на фронту, па стога непријатељ није имао веће губитке. Као што је било предвиђено наређењем Оперативног штаба групе корпуса, у току послѣ- јеподнева и првог мрака 5. априла све јединице 29. дивизије стајале су на дужини од 20 км изнад комуникације Блажуј-Раковица, са задатком да овладају том комуникацијом и тиме пресијеку јужни правац извлачења њемачко-ушашких снага из Сарајева. Тај дио комуникације био је на многим мјестима под непосредном ватром аутоматског и другог оружја бригада, мада се ни један објекат који би омогућио потпуно пресијецање комуникације није налазио у рукама јединица 29. дивизије. Непријатељ је и даље, иако тешко и успорено, успијевао да се креће и пробија и уз најтеже губитке у људству и ратном материјалу. Десно од 12. бригаде, према Врелу Босне, налазила се 13. бригада, а лијево 10, 11. и 14. брига- да, као и Артиљеријска бригада 29. дивизије. Заповијест Штаба 29. див- изије била је успјешно извршена, а 12. и 13. бригада успјеле су да искори- сте своју предност послије пробоја одбране непријатеља на Иван-седлу, не дозвољавајући му да се среди и организује нову линију одбране на којој би успорио брзо избијање 12. и 13. бригаде на комуникацију Блажуј-Кисељак.

На свом дијелу фронта између Блажуја и Раковице 12. бригада је 6. априла од раног јутра водила борбу са непријатељем који се непрекидно кретао комуникацијом из правца Блажуја према Раковиси и Кисељаку.

^{105*} Архив VII, рег. бр. 1-13, к. 1151/11; Извод из операцијског дневника 2. батаљона 12. херцеговачке бригаде за мјесец април 1945.

^{306>} Архив VII, рег. бр. 1-14, к. 1151/11; Извод из операцијског дневника 4. батаљона 12. херцеговачке бригаде за мјесец април 1945.

³⁰⁷ Архив VII, рег. бр. 9/91-97, к. 1151/11, Операцијски дневник 12. херцеговачке бригаде за март и април 1945.

На лијевој крилу нападао је 1. батаљон, десно од њега дејствовали су 3. и 4. батаљон, док је на десном крилу код Гладног Поља и дијелу комуникације између Блажуја и Врела Босне нападао 2. батаљон. Батаљони су цијелог дана тукли колону непријатеља на самој комуникацији, спуштајући се директно на цесту и пребацујући се преко ње на другу страну. Тако је на свом дијелу фронта 1. батаљон успио да у току 6. априла једанпут пресијече непријатељску колону и нанесе јој знатне губитке - 30 убијених и много више рањених, док је 1. батаљон имао четири погинула и три рањена бораца. У исто вријеме 4. батаљон 12. бригаде, нападајући са обје стране комуникације на потезу Блажуј-Раскршће-к. 613, уз успјешну подршку дијелова Артиљеријске бригаде 29. дивизије успио је да зароби више непријатељевих војника, али је и сам имао губитке - 3 погинула и више рањених бораца. Десно од 4. батаљона, код Гладног Поља, упорно је нападао 2. батаљон уз подршку авијације Југословенског ратног ваздухопловства, која је у више наврата митраљирала и бомбардовала непријатељеву колону. На самој комуникацији владао је прави хаос, друм је био закрчен свим врстама возила и коморе. Исто стање потрајало је и наредне ноћи 6/7. априла као и 7. априла, када је лом на друму достигао врхунац. Пошто је десно од 2. батаљона, на дијелу фронта 13. бригаде око Врела Босне и изнад Блажуја, непријатељ послјије великих жртава успио да добије више простора и тиме олакша повлачење преко Блажуја, уз могућност да угрози и правац према Хацићима гдје се налазио Штаб 29. дивизије, Штаб 12. бригаде морао је да од дијела својих јединица хитно формира дивизијску резерву које дотле није било. Зато је 6. априла увече 4. батаљон издвојио своје двије чете и, заједно са једном десетином своје пратеће чете и замјеником политичког комесара Батаљона, вратио их у Хациће. Штаб Бригаде је истог дана, 6. априла, наредио свим својим батаљонима³⁰⁸, да у 20 сати синхронизовано нападну непријатеља на комуникацији Блажуј-Раковица и да га, у случају успјеха напада, одмах наставе гонити, не дозвољавајући му никакав предах нити консолидовање на новој линији одбране. Прије напада сваки батаљон је имао да издвоји по једну чету и задржи је у резерви. У току 6. априла 12. бригада је имала 8 погинулих и 20 рањених бораца и старјешина, али је зато непријатељ имао 111 убијених и 40 заробљених. Напад 12. бригаде, који је почео 6. априла у 20 сати, завршен је око 23 сата потпуним пресијецањем и посједањем комуникације на дијелу Раскршће-к. 512, у долини ријеке Раковице, али је непријатељ уз помоћ тенкова и оклопних кола успио исте ноћи да овлада комуникацијом и отвори је за саобраћај и повлачење. Оштра борба за комуникацију настављена је свом жестином 7. априла, уз велике губитке непријатеља који се, без обзира на жртве, пробијао према Кисељаку. Батаљони 12. бригаде напоскон су у послијеподневним сатима 7. априла практично завршили борбу на свом дијелу фронта - 2. батаљон је овладао Гладним Пољем, а 13. бригада заузела је Блажуј, што је приморало непријатеља да се повуче са Раскршћа и ужурбаном крене према Кобиљачи, па је у току ноћи 7/8. априла 12. бригада избила на линију Грахово-Хан Плоча. • Једино је 1. батаљон, гонећи непријатеља стигао 8. априла на Штогић (к. 974), али се истог дана вратио у Блажуј.

308) Архив VII, рег. бр. 21-9, к. 1151/11; Заповијест Штаба 12. херцеговачке бригаде од 6. априла 1945. штабовима потчињених јединица.

309) Архив VII, рег. бр. 49-2, к. 1146/Н; Операцијски извјештај Штаба 12. херцеговачке бригаде од 9. априла 1945. Штабу 29. дивизије.

Након успјешно извршеног задатка у сарајевској операцији, Штаб 29. дивизије груписао је своје бригаде на ширем простору Кисељака и чекајући ново наређење о учешћу Дивизије у општој офанзиви за ослобођење земље искористио неколико дана - од 9. до 11. априла - да што боље одмори своје јединице. Једино је 12. бригаду, с обзиром на вишедневне даноноћне борбе које је водила од пробоја на Иван-седлу, повукао и 8. априла увео у дивизијску резерву, смјестивши је у Блажују и рејону око Блажуја. У борбама које је 12. бригада водила 7. априла и у ноћи 7/8. априла непријатељу су поново нанесени тешки губици. Само у току тог дана и ноћи имао је 269 погинулих и 57 заробљених. У Бригади је погинуло 16 бораца и старјешина, док је 40 теже или лакше рањено. Заплијењени ратни материјал био је врло велик. Према извјештају Штаба 29. дивизије Штабу 2. ударног корпуса ЈА, у тим борбама заплијењено је: 6 хаубица 105 мм (4 неисправне), 5 брдских топова 75 мм (2 исправна), 6 противколских топова разног калибра (1 исправан), 3 флака исправна, око 40 камиона и аутомобила разних марки, од којих је већи дио потпуно или дјелимично уништен, док је 10 возила оспособљено за вожњу, од чега 8 камиона. Такође је заплијењено преко 600 разних пушака, 13 тешких (мино)бацача, 6 лаких (мино)бацача, око 60 пушкомитраљеза, 10 митраљеза, око 30 машинки, 80 разних пиштоља, око 20 моторцикала (већим дијелом неупотребљиви), 12 бицикла, 10 двогледа, око 500.000 метака, разне пушчане муниције, неколико хиљада граната (мино)бацачких и топовских разног калибра и око 100 коњских кола с разном другом војничком спремом. Велики број коња је убијен, док је око 10 здравих заплијењено. Јединице 29. дивизије изгубиле су од нагазних мина теретни камион, противколски топ и аутомобил.³¹⁰ У те податке о плијену нису унешени подаци о потпуно уништеним или спаљеним возилима и оруђу, те о неколико стотина побијених коња. У операцијском дневнику 12. бригаде за април 1945. године само се на једном мјесту налазе подаци о плијену 12. бригаде и то - 3 топа, 5 (мино)бацача, 27 митраљеза, 150 пушака, 15 парабелума, 23 пиштоља, 13 машинки, 4 двогледа, 13 камиона (8 неисправних) и 25 возарских кола.³¹¹⁾

Као што је то било уобичајено, Штаб 29. дивизије је у својој заповијести од 4. априла за општи напад на непријатељеве положаје на правцу Блажуј-Кисељак и Иван-Седло-Хацићи, скренуо пажњу својим јединицама на држање и поступке бораца, прецизирајући:

»Сви политички руководиоци, па и војни, одговорни су за поступак наших јединица на теренима којим будемо пролазили. Не смије се заборавити да је врло важно какав ће наш поступак бити кроз територију Босне, којом смо већ почели напредовати. Поведите најстрожију контролу над економским органима и онемогућите сваку појаву пљачке . . . Службу снабдијевања регулишите сходно задњој наредби маршала Тита . . . Водите рачуна о понашању и спољњем изгледу јединица као и томе да ћемо пролазити просторијама загађеним разним заразним и венеричним болестима«.³¹²

³¹⁰⁾ Зборник НОР-а, том IV, књ. 34, док. 125; Извјештај Штаба 29. дивизије од 16. априла 1945. Штабу 2. корпуса ЈА о дејствима у првој половини априла на простору Иван-седло-Тарчин-Кисељак-Блажуј.

³¹¹⁾ Архив VII, рег. бр. 9/91-97, к. 1151/11; Операцијски дневник 12. херцеговачке бригаде за март - април 1945.

³¹²⁾ Зборник НОР-а, том IV, књ. 34, док. 99.

Од смјењивања 10. бригаде на Иван-седлу и пробоја тог фронта, затим гоњења непријатеља и ослобођења Тарчина, Пазарића и Хацића, па до борби на комуникацији од Блажуја и Раскршћа до Раковице и Хан-Плоче 12. бригада је извршила све задатке које је пред њу поставио Штаб 29. дивизије, при чему су се све њене јединице и борци са својим старјешинама показали дисциплиновани, борбени и издржљиви.³¹³⁾ То је истакао и Штаб 29. дивизије у извештају Оперативном штабу групе корпуса, наглашавајући да је »борба била жестока, гдје су се истакле нарочито 10. и 12. бригада својом упорношћу.«³¹⁴⁾ Бригада је у тих неколико дана од пробоја на Иван-седлу па до завршетка борби на комуникацији Блажуј-Раскршће-Раковица нанијела непријатељу велике губитке. Само на фронту 12. бригаде непријатељ је имао 540 погинулих и 97 заробљених. У 12. бригади је у исто вријеме погинуло 30 бораца и старјешина, а 78 је теже или лакше рањено. И тог пута у 12. бригади било је примјера узајамног пожртвовања, међусобне помоћи бораца и дивних примјера братства и јединства међу борцима. У извештају руководиоца СКОЈ-а 12. бригаде руководиоцу СКОЈ-а 29. дивизије о томе је једноставно и можда шкрто на ријечима записано:

»Наша Бригада је имала приличан број (примјера) братства и јединства у протеклим борбама. Може се навести неколико примјера као на примјер Алија Никшић, муслиман родом из Љубушког и Ђорђе Кисић, православни из Билеће, држећи положај, у братском загрљају обојица су положили своје животе. Други примјер, Јанко Кујачић, православни родом из Требиња и Иван Шкегро, Хрват од Љубушког, такође гину у братском загрљају на Иван-седлу.«³¹⁵⁾

Поступајући по директиви Генералштаба Југословенске армије од 9. априла 1945. године³¹⁶⁾ за прелазак у општу офанзиву за ослобођење Југославије, Оперативни штаб групе корпуса ЈА издао је 12. априла заповијест штабовима потчињених јединица о даљим војним операцијама против непријатеља.³¹⁷⁾ Према тој заповијести утврђен је општи правац кретања 29. дивизије, која је требало да се из Кисеља преко Бусоваче креће правцем Травник-Јајце-Кључ-Босански Петровац и што прије стигне на простор Крупа-Бихаћ. Истом заповијешћу наређено је да се 12. бригада врати на простор Херцеговине, »с тим да узгредно прочисти терен Раме и Шћита јер се тамо налази, према добијеним обавјештењима, око 700 усташа и милиције«. Извршавајући наређење Штаба 29. дивизије, Штаб 12. бригаде је 12. априла издао заповијест³¹⁸⁾ према којој су сви дијелови 12. бригаде имали 13. априла ујутро да крену у Херцеговину. Полазећи из Блажуја, са 12. бригадом кренула су и 63 нова борца из рејона Блажуја, који су добровољно ступили у редове 12. бригаде.³¹⁹⁾

³¹³⁾ Архив VII, рег. бр. 8-10, к. 1151/11; Релација о операцијама и раду 12. херцеговачке бригаде у времену 1-30. април 1945.

³¹⁴⁾ Зборник НОР-а, том IV, књ. 34, док. 116; Извјештај Штаба 29. дивизије од 11. априла 1945. Оперативном штабу групе корпуса ЈА о борбама на простору Иван-седло-Тарчин-Кисељак-Блажуј.

³¹⁵⁾ Зборник НОР-а, том IX, књ. 9, док. 125; Извјештај руководиоца омладине 12. херцеговачке бригаде од 29. априла 1945. руководиоцу омладине 29. дивизије ЈА и Обласном одбору УСАОЈ-а за Херцеговину.

³¹⁶⁾ Зборник НОР-а, том X, књ. 2, док. 126; Извод из директиве Генералштаба Југословенске армије од 9. априла 1945. о преласку у општу офанзиву за ослобођење земље.

³¹⁷⁾ Зборник НОР-а, том IV, књ. 34, док. 117; Заповијест Оперативног штаба групе корпуса ЈА од 12. априла 1945. штабовима потчињених јединица.

³¹⁸⁾ Архив VII, рег. бр. 26-9, к. 1151/11; Заповијест Штаба 12. херцеговачке бригаде од 12. априла 1945. штабовима потчињених јединица.

³¹⁹⁾ Архив VII, рег. бр. 9/91-97, к. 1151/11; Операцијски дневник 12. херцеговачке бригаде за март и април 1945.